

Z Jednoty filosofické

V podzimním semestru 2014 se na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v posluchárně Katedry filozofie konaly tyto přednášky:

Prof. PhDr. Josef Krob, CSc. (Katedra filozofie FF MU, Brno) – Současnost starých otázek

(6. října 2014)

Co to znamená, když dnešní kosmolog hledá odpověď na otázky spjaté s „hmotou“? Vrací se k tradičním ontologickým tématům, nebo spíše dává starému výrazu nový obsah? Neopakuje kosmologie staré chyby, když se snaží zabudovat do svých modelů ad hoc vysvětlení v podobě temné hmoty a temné energie a hledá fyzikální obsah těchto „temných“ termínů? Nečeká nás spíše korekce formulace stávajících zákonitostí nebo dokonce nové paradigma?

Výraz hmota si v posledních desetiletích přivlastnila moderní kosmologie, aby rychle vyjádřila veškerý obsah vesmíru a nebyla nucena jej příliš podrobně specifikovat. Fakt (prozatímní) neschopnosti detailnějšího určení začíná dokonce v rozhodnutí o užití termínu hmota převažovat a „hmota“ se používá jako zástupný pojem všude tam, kde není zcela jasno. V případě spojení „temná hmota“ je to i doslova. Tento výraz si kosmologové zvolili pro označení látky ve vesmíru, která by měla být odpovědná za gravitační efekty, jež není možné uspokojivě vysvětlit svítící hmotou (či hmotou detekovatelnou pomocí elektromagnetického záření). Kosmologové se tak vydávají cestou, která v klasické fyzice opakovaně zklamala, ale v moderní, zejména kvantové mechanice naopak přináší jedinečné výsledky.

Fikce, věda a vědecký bulvár se v posledních letech s ohledem na velmi neobvyklé koncepte setkávají stále častěji a nebývá vždy na první pohled zcela zřejmé, která z uvedených perspektiv právě převažuje. Ať jsou to již zmíněné „temné“ entity nebo literárně a bulvárně mnohem využitelnější koncepty vesmírných simulací. Žijeme v reálném, nebo simulovaném vesmíru? Byli bychom schopni to vůbec zjistit? A není to jen jedno z historických paradigmat? Současnost starých otázek je zatím velmi často bez odpovědí.

Prof. Jiří Vácha (*Ústav patologické fyziologie LF MU, Brno*) – *Organismus jako krizový bod všech dosavadních ontologií?*

(20. října 2014)

Empirická biologie není metodologicky zařízená na to, aby mohla říci o životě všechno. Vládnoucí selekcionismus byl samotnými biology silně zideologizován, ale je zároveň jinými biology odkazován do mezí. Je čas uznat, že navzdory učebnicovým definicím je hlavním znakem organického života schopnost mít prožitky. My lidé jako „vtělená subjektivost“ máme průzor do subjektovosti ostatních živých bytostí. Tak se stává filosofický problém animálního života především problémem vztahu prožitkovosti a tělesnosti, „těžkým problémem vědomí“. Fenomény vnitřní zkušenosti se nedají převést na fenomény smyslové zkušenosti, a proto z diskuse vypadá důsledný fyzikalismus. Zůstává emergentismus, panpsychismus a aristotelismus, z nichž žádný však zatím nepřinesl hladké řešení „těžkého problému“. Filosofický úkol první velikosti trvá.

Dr. phil. Jakub Mácha, Ph.D. (*Katedra filozofie FF MU, Brno*) – *Otázky bez odpovědí*

(3. listopadu 2014)

Kantova *Kritika čistého rozumu* začíná antropologickým pozorováním, že lidský rozum je zatěžován otázkami, které nemůže odmítnout, na které ale ani nemůže odpovědět. Následuje diagnóza: Odpovědi na tyto otázky překračují veškerou schopnost lidského rozumu. Kant navrhuje radikální řešení: Rozum musí zůstat omezen v hranicích možného poznání. To ale v žádném případě neznamená, že tyto otázky přestanou rozum zatěžovat. Také Wittgenstein přiznává, že si lidé mohou pokládat otázky, na které není odpověď. Cíl jeho filosofie je ale terapeutický, spočívá totiž v osvobození člověka od otázek, na něž by marně hledal odpovědi. Osvobození je dosaženo tak, že je poukázáno na vnitřní rozpory v otázkách samých.

Prof. PhDr. Petr Osolsobě (*Seminář estetiky FF MU, Brno*) – *Edmund Campion, John Case... a Shakespeare: Oxfordský aristotelismus konce XVI. věku a jeho působivost*

(1. prosince 2014)

Edmund Campion (1540–1581), básník, filosof a teolog vyrůstal v Oxfordu a později vyučoval Aristotelovu filosofii na Klementinské koleji v Praze mezi léty 1574–1580; jeho přednášky se zachovaly v zápisech Adama z Víně v knihovně Pražské kapituly (cca 1500 stran MSS!). Campionův mladší spolužák ze St John's College, John Case, zůstal v Oxfordu a silně působil svými výklady *Etiky Nikomachovy*, *Politiky*, *Topik* a logických spisů v 80.–90. letech. Oba ovlivnili umění Williama Shakespeara. V čem?

A v čem tkví filosofická hodnota raně novověkého aristotelismu v době, kdy sílila i jeho kritika?

Z vědeckého života Katedry filozofie

Bolzano in Prague 2014, 16.–19. července 2014, vila Lanna, Praha

Bolzano mě očaroval, zejména jeho *Wissenschaftslehre* (1837), kterou jsem začal číst v době, kdy jsem připravoval monografii o pojmech, abych brzy zjistil, že Bolzano vytvořil systematickou teorii pojmů, jejíž hloubka je nerosvratelná s úrovní prací jeho současníků o pojmech. Ve svých pracích jsem mohl s radostí citovat Bolzanovy myšlenky a k jeho dílu jsem se vracel.

To neznamená, že jsem se stal bolzanologem. Bolzano sdílel s mnoha geniálními lidmi osud člověka nepochopeného ve své době a oslavovaného až dlouho po smrti. (Pokud jde o logiku, jak nevzpomenout Gottloba Frega, odmítaného a co hůř, ignorovaného za svého života a za mnoho let objeveného jako jednu z klíčových postav moderní logiky.) 20. století se stává dobou, kdy je třeba Bolzana citovat, být jím inspirován a věnovat mu významnou ediční činnost. Není divu, že vzniká bolzanologie jako obor, kterému se věnuje řada výrazných filozofů, matematiků a logiků a který inspiroval vznik bolzanovských společností. (Sám jsem členem *Internationale Bernard-Bolzano Gesellschaft* se sídlem ve Vídni.) To však neznamená, že bych se pokládal za bolzanologa: to by předpokládalo důslednou specializaci a širší a hlubší obeznámenost s Bolzanovými spisy.

Přesto jsem uvítal možnost zúčastnit se čtyřdenní mezinárodní konference *Bolzano in Prague 2014*, konané v Praze (vila Lanna) ve dnech 16.–19. 7. 2014. Cítil jsem se velmi dobře, ale jako malinký červíček mezi velikány (nejen) bolzanologie, jakými jsou Wolfgang Künne, Dagfinn Føllesdal, Kevin Mulligan, Peter Simons a mnozí další. Náš příspěvek k bolzanologii přednesl náš člověk v Paříži Jan Šebestík, který se v emigraci stal proslulým odborníkem (přednášel několikrát i u nás) a na konferenci pojednal o zajímavém problému, proč Frege necitoval Bolzana. Nebyl jediným Čechem – abych jmenoval aspoň namátkou, slyšeli jsme Petra Dvořáka (o Bolzanově kosmologickém důkazu) a Magdalenu Hykšovou o bolzanovském komitétu v Československu. Künne pak s uznáním referoval o našem zesnulém znalci Bolzanova díla Jaromíru Loužilovi.

Poslední den zorganizovala Alena Šolcová z ČVUT procházku po těch místech v Praze, která jsou spojena s Bolzanem.

Na konferenci bylo diskutováno o velkém množství témat, účastníků bylo kolem třiceti, takže nelze zodpovědně referovat o konferenci